

De terugkeer van het edelhert in Brabant

Artist impression ProRail

Natuurbrug over de snelweg A2 tussen Boxtel en Best, onderdeel van het edelhertengebied.

Een inkijk in het eerste levensjaar van de herten

In 2013 startte het project 'Landschappen van Allure' van de provincie Noord-Brabant met daarin het edelhert als boegbeeld van een hersteld Groene Woud. Na jaren van voorbereiding en onderzoek was in maart 2017 de tijd rijp voor de terugkeer van het edelhert in Brabant. Vier dieren werden uitgerust met GPS-loggers en dat geeft nuttige informatie over het leven van deze dieren.

— Bram Houben (ARK Natuurontwikkeling), Arjen Simons (Brabants Landschap) en Jasja Dekker (Jasja Dekker Dierecologie)

> Op 6 maart 2017 zetten ARK Natuurontwikkeling en Brabants Landschap in natuurgebied de Scheeken tussen Best en Liempde 13 edelherten uit (figuur 1). De Scheeken (260 hectare) vormt samen met het naastgelegen natuurgebied De Mortelen het grootste landschapsreservaat van Brabant. Het toegankelijke gebied is nat en voedselrijk, met leem in de bodem. Het gebied heeft een grote diversiteit met soorten als gulden sleutelbloem, eenbes, bosanemoon, fladderiep, middelste bonte specht en wespendif. De grote populieren bereiken langzaam het aftakelstadium, waardoor ook veel dood hout in het gebied aanwezig is, waar veel soorten van profiteren. De Scheeken verandert langzaam in een natuurlijk, rijk en divers bos en dat maakt het tot een geschikte plek voor het edelhert. Het edelhert is in Nederland vooral bekend van de armere Veluwe of van het open landschap van de Oostvaardersplassen. Het edelhert in een rijk divers leembos is nieuw voor Nederland.

De startgroep bestond uit 9 vrouwelijke dieren (hinden) en 4 mannelijke dieren (herten) van tussen de 1 en 5 jaar oud. Er zijn vijf bloedlijnen om een zo goed mogelijke genetische variatie te waarborgen. De bloedlijnen zijn afkomstig uit de Belgische Ardennen, Denemarken, Oost-Duitsland, Kroatië en Hongarije en de dieren vertegenwoordigen daarmee het Europese edelhert. Het uiteindelijke doel van de terugkeer is een zelfredzame populatie edelherten in natuurlijke dichtheden, waarbij rekening wordt gehouden met de huidige natuur- en cultuurwaarden van het gebied. In het gebied wordt gestreefd naar een structuurrijk landschap met een hoge biodiversiteit aan soorten. ARK Natuurontwikkeling en Brabants Landschap volgen de terugkeer van het edelhert en kijken naar de rol die de edelherten innemen in het ecosysteem. Ook kijken de beheerders naar de reactie van en de reactie op recreanten en gebruik van het gebied. Een van de manieren om dat te doen was door vier herten uit te rusten met GPS-loggers.

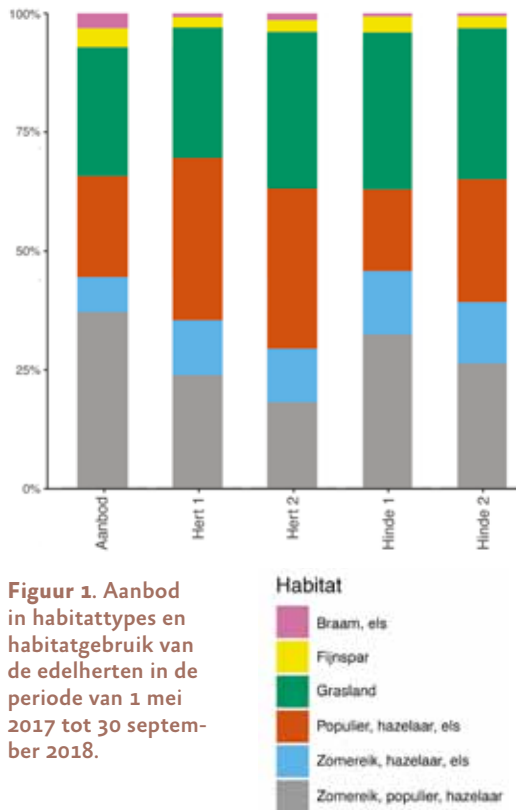
ruimte om de natuurlijke scheiding tussen hinden en herten mogelijk te maken. Tijdens de jongenfase concentreerden de hinden zich in 2017 en 2018 sterk in het noordelijk deel van het gebied, ten westen van het ecoduct. Hier vonden de hinden de rust en dekking die ze nodig hebben om rustig de kalveren te krijgen. De herten bewogen zich in die periode in het hele gebied, behalve juist in het dichtbegroeide en rustige deel van het terrein waar de hinden met jongen verbleven. Ook is te zien dat na de verkenningsfase in de eerste maand, waarbij de herten het gebied uitgebreid aftasten en verkennen, de rust terugkeert bij de herten. Ze kennen het gebied en zijn mogelijkheden dan voldoende en vinden er blijkbaar genoeg rust, ruimte en voedsel. Het is een rijk en dicht begroeid gebied waar ze voldoende rust kunnen vinden. Soms rusten ze zelfs op maar twintig meter van een wandelpad!

Bij het onderzoek vulden GPS-loggers en cameravallen elkaar goed aan. Zo viel op dat hert 1 een tijd lang een beperkt gebied gebruikte. Op beelden blijkt dat dit dier wat kreupel liep aan de rechtersvoerpoot. Mogelijk is dit hert gewond geraakt tijdens een eerste bronstgevecht en heeft hij zich daarna teruggetrokken naar een klein gebied om te herstellen en daarbij het dominante hert zoveel mogelijk vermeed.

Sommige gezenderde herten op de Veluwezoom laten een duidelijke jaarmigratie te zien. Dat zien we in Het Groene Woud niet. Mogelijk is die migratie niet nodig: het gebied is veel kleiner in vergelijking met de Veluwezoom dat 28800 hectare groot is, maar het is wel veel voedselrijker. De herten en hinden kunnen elkaar vermijden, maar hoeven niet ver te gaan om elkaar in de bronst te ontmoeten.

Huidig gebied en doorkijk naar de toekomst

Dankzij de aanleg van de nieuwe natuurbrug over het spoor tussen Best en Boxtel, wordt het edelhertengebied in 2020 worden vergroot met 100 hectares tot 360 hectares. Omdat er (nog) geen natuurlijke predatoren van het edelhert in het

Figuur 1. Aanbod in habitattypes en habitatgebruik van de edelherten in de periode van 1 mei 2017 tot 30 september 2018.

gebied aanwezig zijn, zal op termijn het aanbod voedsel de draagkracht bepalen. ARK Natuurontwikkeling en Brabants Landschap hebben ervoor gekozen om sterfte van herten als gevolg van voedselgebrek te voorkomen. Daarnaast willen zij vermijden dat er overbegrazing en achteruitgang van de biodiversiteit gaat optreden in het gebied. Op termijn zal dan ook afschot plaatsvinden om de populatie niet onbeperkt te laten doorgroeien. Eerst wordt echter ingezet op uitbreiding van het edelhertengebied. Hopelijk is het in de toekomst dan ook mogelijk om, in overleg met de streek, een verbinding te maken tussen de drogere gronden van de Kampina en de Geelders. Hiervoor vindt nu al afstemming en overleg met verschil-

Reeën poortje in het edelhertenraster.

lende organisaties, overheden en lokale belanghebbenden plaats over gebiedsinrichting die moet leiden tot een goede en gedragen toekomst voor het edelhert in Brabant.

Afrastering

De afrastering is voor zo veel mogelijk soorten dieren passeerbaar gemaakt, terwijl het raster tegelijkertijd de edelherten binnen het gebied houdt. Dit is gedaan door het toepassen van een grofmazig raster dat 20 centimeter boven het maaiveld staat en door het toepassen van zogenaamde reeënpoortjes. De poortjes zijn geplaatst op regelmatige afstand en op bestaande reeënwissels. De poortjes hebben een afmeting van 30 centimeter breed en 40 centimeter hoog. We constateren dat de reeën de poortjes goed gebruiken.

Een interessante veldwaarneming

Na de bronst zijn de dieren voornamelijk te vinden in het habitatype zomereik-hazelaar-els. In dit habitatype zijn grote eiken aanwezig en is de ondergrond redelijk droog. Mogelijk hebben de herten in deze periode voor de winter behoefte aan eikels en is dit een goede droge omgeving om te rusten in de verder moerasachtige omgeving. Dit kan de voorkeur verklaren voor dit habitatype in deze periode. Frans onderzoek naar diet van edelherten toonde aan dat in het najaar en winter eikels een belangrijk deel van het voedsel uitmaken, waarbij in een mastjaar herten liever eikels aten dan mais.<

bram.houben@ark.eu
asimons@brabantslandschap.nl
jasjad@gmail.com

Het ecoduct over de A2: Het ecoduct wordt goed gebruikt. De meeste oversteken gebeurden tijdens de beginfase en tijdens de bronst. Oversteken gebeurt voornamelijk in de schemering en 's nachts.